DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-134>

УДК 811.133.1'37:81'25

Данівська В.М., Космацька Н.В.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»**МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКИХ МЕДІА ТЕКСТІВ І ЇХНЄ ВІДТВОРЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ТРЕЙЛЕРІВ ДО КІНОФІЛЬМІВ)**

Анотація. Статтю присвячено такому медіапродукту як трейлер до кінофільму, подано визначення поняття "трейлер", схарактеризовано його головні риси. Визначено види перекладу, які характерні для перекладу медіапродуктів такого типу. Виявлено мовні особливості французьких трейлерів і представлено перекладацькі трансформації, застосовані для їхнього відтворення українською мовою. Встановлено, що найбільш уживаними під час перекладу трейлерів є лексико-семантичні і функціональні заміни. Виокремлено головні труднощі, які постають у процесі роботи над перекладом трейлерів до кінофільмів. Проаналізовано засоби успішного відтворення деяких стилістичних фігур та лінгвокультурних складових трейлерів.

Ключові слова: трейлер, кінопереклад, трансформації, адаптація, медіапродукт, стилістична фігура.

Danivska Vladyslava, Kosmatska Natalia

National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"**LANGUAGE FEATURES OF FRENCH MEDIATEXTS AND THEIR TRANSLATION
INTO UKRAINIAN (ON THE MATERIAL OF MOVIE TRAILERS)**

Summary. The article is devoted to such a media product as a trailer for a movie, it defines the concept of "trailer" and describes its main features. The research presents the peculiarities of the strategy for interpreting such a specific text. After 2006 Ukraine introduced mandatory duplication of all films in cinemas. In this regard, currently the percentage of Ukrainian translation in cinema has increased to 89%. Considering the popularity and the demand of such translation practice, we have investigated the hidden pitfalls of translating French-language films into Ukrainian. The types of translation that are typical for this kind of interpretation of media products are outlined as follows: single-voice translation; multi-voice translation; simultaneous or oral-visual translation, full duplication; subtitulation. The language features of French trailers as for example: winged expressions, humor, spoken vocabulary, slang, play of words and intonations, sarcasm, hidden jokes and ridicules are typical for this kind of media products. Reproduction of style and cultural features of a certain period, individuality and adaptation as well as different transformations used for their transcoding into Ukrainian have been revealed. Among the transformations that are used in the in the field of film translation we can list such as follows: lexical-semantic transformations, grammatical replacements, adaptation, junction of sentences, segmentation, tracing, antonymic translation. It was established that during the translation of trailers the most used of all were lexical-semantic and functional substitutions. The main difficulties that arise in the process of translating movie trailers are also highlighted in the article. The techniques of successful reproduction of some stylistic figures and lingvocultural components of trailers are described.

Keywords: trailer, film translation, transformations, adaptation, media product, stylistic figure.

Постановка проблеми. Переклад медіапродуктів, зокрема розважальної спрямованості, як-от популярних стрічок чи відомих телесеріалів, трейлерів, ігор, різноманітних шоу тощо, їхнє відповідне озвучення стає дедалі більше витребуваним, а отже питання їхнього відтворення набувають гострої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З-поміж вагомих внесків у розвиток перекладацької діяльності у сфері кіно виділяємо, зокрема, наукові доробки таких лінгвістів, як В.Є. Танцура та О.І. Гридасова. Вивченням різних аспектів мовної складової трейлерів займалися Д. Хесфорд, Д. Дорналетче, Д.Бо. Трейлер з позицій реклами досліджували Н.М. Торкут, Л.Г. Пономаренко, В.М. Пузанов, М. Гідер.

Виділення невирішених раніше частин. На сьогоднішній день в Україні недостатньо кваліфікованих кадрів з кіноперекладу, який полягає не тільки у міжмовному транскодуванні, а й у міжкультурному відтворенні тексту для цільової аудиторії [1; 2]. Водночас, робіт, які дали початок активним дискусіям, недостатньо

для визначення необхідних критеріїв перекладу трейлерів, що й зумовлює актуальність нашої розвідки.

Мета дослідження полягає у виявленні закономірностей вдалого перекладу, а також проблемних його аспектів задля полегшення процесу й удосконалення результату перекладацької творчості. Об'єктом виступають французькі трейлери, предметом – мовні засоби й перекладацькі трансформації, застосовані для їхнього відтворення українською мовою.

Виклад основного матеріалу. З урахуванням численних, але недостатньо точних і повних визначень трейлера, пропонуємо розуміти його як відеопроduct, тривалість якого складає не більше трьох хвилин і який анонсує й рекламує фільм, містить найбільш вражаючі своєю дієвістю або візуальним рядом кадри й окремі сцени фільму (іноді скорочені), орієнтовані на певну аудиторію. Для більшої ефектності, з метою вразити глядача у трейлері допускається використання сцен і кадрів, що не увійшли безпосередньо у прокатну версію фільму.

Під час перекладу трейлерів до фільмів використовуються такі його види: одноголосий переклад; багатоголосий переклад; синхронний або усно-зоровий переклад; повне дублювання; субтитрування. Наприклад, для відтворення трейлера до французького фільму *Eyjafjallajökull* застосовано багатоголосий переклад, при цьому оригінальна звукова доріжка зберігається, що дає глядачеві змогу оцінити репліки героїв та емоційну складову стрічки. Відмінною рисою оригінального і перекладеного українською трейлерів є те, що в першому є тільки візуальне представлення тексту-анонсування, тоді як в українській версії текст між репліками озвучується.

Трейлери як окремий вид медіапродукту має притаманні йому лексичні, граматичні, фонетичні й стилістичні особливості. Стилїстика цього жанру безумовно пов'язана з прагматичними цілями впливу на реципієнта. Вибір лексики обґрунтовується наміром створення фонові дружною атмосфери. Синтаксична будова реплік передбачає спрощення будови речення, їхню експресивність. Серед фонетичних засобів варто виокремити підвищений тон мовлення, наголоси, емоційні вигукі, окличні речення, звуконаслідування, фігури дикції, повтори.

На лексичному рівні автори трейлерів часто звертаються до просторіч, аргі, діалектизмів, створюють нові лексеми (оказіоналізми), а також вдаються до емотивно-оцінної лексики, оскільки це сприяє досягненню вражаючого, або як його ще називають "вау" ефекту. Лексику, використану, зокрема, у французькому трейлері до фільму *Eyjafjallajökull* [9], можна зачислити до розмовної. На це вказують такі грубі слова як: *putain, merde, salope, foutre* тощо. Розмовними є й французькі вставні слова, які було опущено в українському перекладі: "*Ben!*", "*là*", "*c'est ça*" [11].

На граматичному рівні особливостями, які притаманні трейлерам, стають типи речень, їхня довжина, структура, використання часів та способів дієслова, вживання особових займенників тощо. Так, еліпси застосовують у трейлерах з метою мовної економії, адже повідомляється тільки невідоме або те, про що не можна здогадатися з контексту, постерігається велика кількість неповних речень: "*Félicitation!*", "*Ben, pas là*", "*Okay, barbichette*", "*sinon dites le volcan*" [9]. Тут також знаходимо стверджувальні, окличні і питальні речення: "*Et le papa?*" [9].

З метою підкреслити найбільш значущу інформацію і звернути на неї увагу глядача застосовують інверсію, яка є незвичною для французького розповідного речення. Так, у випадку "*Deux heures, j'attends. – Я чекаю тут дві години*" [3; 12], головний герой стрічки роздратований і хоче наголосити на тому, як довго він чекає своєї черги, тому спочатку він оголошує час, який він уже чекає.

Перекладачеві кінематографу потрібно виконати низку завдань, зокрема: передати реалії іноземної культури, адаптувати їх до культури, рівня освіченості й світогляду глядача, знайти аналоги безеквівалентної лексики, інтертекстуальних елементів, узгодити переклад з оригінальним хронометражем, синхронізувати його із зображенням, зберегти почуття гумору іншої лінгвокультури, мовний реєстр тощо. З цієї метою перекладач часто вдається до трансфор-

мацій, які дозволяють вирішити перекладацькі завдання різного ступеня складності.

Насамперед, привертають увагу прагматичні адаптації – зміни у перекладі, здійснені з метою зробити текст доступнішим для сприйняття представниками іншої культури. Саме цю трансформацію застосовано для перекладу назви фільму «Ейяф'ятлайокютль» (*Eyjafjallajökull*), що містить назву льодовика в Ісландії, який вкриває вулкан Ейяфйотль. У 2010 році сталося виверження цього вулкану, що спричинило закриття повітряного простору частини Європи і скасування великої кількості авіарейсів. З цих причин оригінальна назва передає зміст сюжету фільму, а також реалію Європи. Для української аудиторії перекладачі змінили назву на "Вулкан пристрастей", що передає гостроту відносин між головними героями, з емоційного боку. Оскільки не всі в Україні знають про події, пов'язані з виверженням вулкану Ейяфйотль, зарубіжні реалії було адаптовано. За жанром – це трейлер комедійного фільму. Він складається з низки вірізних кадрів, які повинні справити найбільше враження на аудиторію. Гумор цієї комедії орієнтований на середньостатистичного глядача, тобто глибоких фонових чи спеціальних фахових знань для перегляду цього ролика не потрібно. Разом з тим, у ньому знаходимо жарти, притаманні саме французькій культурі.

Цікавим прикладом видається переклад, який у мові оригіналу звучить як «*Ça a dû faire un cauchemar à mon avis*» [12]. Українською мовою він інтерпретований як «Може поганий сон» [4]. На цьому прикладі простежуємо декілька трансформацій, а саме: редукування (опущення) фрази *à mon avis* (на мій погляд, на мою думку). Іншою трансформацією є граматична заміна французької конструкції *Ça a dû faire* модальником *може*. Окрім того, в оригінальній фразі слово *cauchemar*, інтернаціоналізм, який також існує в українській мові, замінено словосполученням «поганий сон», який має нейтральніше забарвлення. Очевидно, що таке тлумачення є доступнішим для українського глядача, а отже, фразу адаптовано для українського реципієнта.

Оригінальне речення «*C'est la naissance de ma fille Cecile*» передано в українському трейлері як «*Сесіль при народженні*» [4; 12]. Відстежуємо граматичну заміну прямого додатка обставиною. У поданому прикладі в мові оригіналу *la naissance* виступає у ролі прямого додатка після презентативу *C'est*, тоді як у мові перекладу застосовано прийменникову конструкцію, що за значенням і функціями відповідає обставині часу.

Щодо перекладу безособових зворотів, які притаманні французькій мові, то для їхнього відтворення та передачі смислу речення українською мовою використовують підбір відповідника: *Il faut un code* перекладено аналогом *Тобі потрібен код* [4], а для *Ça fait des heures qu'on est bloqué* підібрано контекстуальний відповідник *Ми застрягли надовго* [4].

Констатуємо також застосування антонімічного перекладу – перекладацьку трансформацію, що полягає у заміні форми слова або словосполучення на протилежну: позитивної на негативну й навпаки: *Vous vous exprimez d'une façon très très particulière.* – *Занеably Вас, Ви розмов-*

ляєте якось не зовсім нормально [5; 8]. У перекладі українською мовою спостерігаємо лексико-граматичну заміну з заперечною часткою "не".

Застосування лексико-семантичної трансформації конкретизації здебільшого пов'язано з відсутністю у мові перекладу слова з таким же широким значенням, як в оригіналі. Іноді рідова назва мовою перекладу не може бути використана із-за розбіжності конотативних компонентів значення. Так, наприклад, у реченні «*Il est dans l'armée maintenant – Тепер він служить у війську*» [6; 13] застосоване в оригіналі дієслово "être" має ширше значення, аніж українське "служити", проте використану перекладачем конкретизацію у цьому контексті вважаємо повністю виправданою, зважаючи на звичніше для реципієнта словосполучення "служити в армії", ніж «бути в армії».

У перекладі варто підкреслити колорит іншомовної культури, що може відобразитися у специфічному гуморі, сталих виразах, грі слів, інтонаціях. Зокрема, для вірного відтворення мови трейлерів перекладачам необхідно бути вельми обережними з ідіомами, або ідіоматичними словосполученнями, які виступають у ролі стійких, семантично й синтаксично неподільних поєднань слів, у багатьох випадках з близьким за лексичним значенням до окремих повнозначних слів: *Et la maman est un petit coup de chaud.* – *Її мама ніби трохи обгоріла* [4; 9]; *Quand je t'ai vu pour la première fois, c'était le coup de foudre.* – *Я закохалась тії ж хвилини, як побачила тебе* [7; 10].

У нижченаведеному прикладі зі стрічки "1+1" [3] або "Intouchables" [12] простежуємо підтекст інтенції головного героя перевірки загальних знань його співрозмовника, який вбачаємо у використанні трансонімів: *Vous connaissez Chopin, Schubert, Berlioz?* – *А Вам знайомі Шопен, Шуберт, Берліоз?* На перший погляд здається, що йдеться про композитора, але наступна репліка заперечує таке переконавання: *Vous connaissez qui? Quelle bâtiment?* – *З якого будинку?* Стає зрозуміло, що мова йде про квартал, названий на ім'я великого композитора. Мовець приголомшений такою відповіддю та безграмотністю, йому доводиться пояснювати, що саме він мав на увазі: *Comment ça, quel bâtiment? Mais, mon Dieux! Berlioz avant d'être un quartier, c'est un compositeur célèbre, écrivain et critique du 19.* – *Що значить з якого будинку? Ні, послухайте, це зараз Берліоз – район Парижа. А раніше він був композитором, письменником і критиком у дев'ятнадцятому столітті.* Однак, за сюжетом, чоловік насправді розуміє про що мова. І він пояснює, що то був жарт: *C'est une vanne. Je sais qui est Berlioz. Et je vois que l'humour c'est comme la musique. Vous y connaissez*

rien en fait. – *Та жартую я. Знаю я Вашого Берліоза. Просто в гуморі як і в музиці... Ви взагалі не січете* [3; 12].

Варто звернути увагу на стилістику мови оригіналу, в якій яскравіше передається сарказм, приховані жарти та насмішки. Мовою перекладу зауваження з приводу хибного розуміння теми розмови подається дуже толерантно та ввічливо, має місце часткова нейтралізація висловлення. Так, наприклад, у французькому варіанті присутній вигук "Mon Dieu!" [12], інтонація мовця виразніша й емоційніша. Українською мовою фразу передано нейтральнішим "Ні, послухайте" [3]. Зауважимо, що україномовна адаптація надає перевагу стилістичному оформленню реплік другого персонажа, який на той момент є безробітним. Лінгвокультурні особливості останнього відображаються в перекладі вибором лексики з регістру просторічної та спрощення структури речення.

Найпоширенішим різновидом переносного вживання лексичних одиниць у трейлерах є метафори. Метафора, як і інші тропи, використовується задля прикрашання мови. Вона породжує стійкий образ, що виникає у свідомості реципієнта щоразу з появою асоційованих з ним слів. Створюється емний і яскравий образ. Наприклад: *Un petit ramonage pour les toiles d'araignée.* – *Змети трохи з себе пиліюку* [6; 13]. У цьому прикладі простежуємо виразність висловлення у порівнянні з "мохом", "павутиною" того факту, що жінка не приділяла собі належної уваги.

Метафора оживляє текст, дозволяє побачити яскраво, образно уявити собі певне явище життя, кидає світло на саму сутність певного явища та дозволяє краще зрозуміти, оцінити, визначити його, а також впливати на емоції адресата.

Висновки. Тема перекладу кінотрейлерів є надзвичайно актуальною для України. Тенденція створення українських офіційних трейлерів зростає, що підтверджує факт все більшої появи таких промо-роликів разом з новими фільмами. Водночас, кількості креативних студій перекладу в Україні недостатньо. На лексичному рівні для трейлерів характерні: емотивно-оцінна, розмовна лексика, просторіччя, аргументи, авторські оказіоналізми. З-поміж перекладацьких трансформацій застосовують: лексико-семантичні трансформації, граматичні заміни, адаптацію, об'єднання речень, членування речення, опущення, калькування тощо.

Перспективними вважаємо розширення матеріалу дослідження за рахунок трейлерів інших жанрів кіноіндустрії з метою подальшого зіставлення і систематизації засобів перекладу медіа-продуктів.

Список літератури:

1. Бузаджи Д.М. Хоть горшком назови? *In Мости*. 2005. № 1(5). С. 64–75.
2. Лукьянова Т.Г. Основи англо-українського кіноперекладу : навч. посібн. Херсон : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 104 с.

Джерела ілюстративного матеріалу:

3. 1+1. URL: <https://kino4ua.net/1341-nedotorkann-11.html> (дата звернення: 20.12.2019).
4. Вулкан пристрастей. URL: http://moviestape.net/katalog_filmiv/komedija/6170-vulkan-prystrastej.html (дата звернення: 20.04.2020).
5. Лашкаво прошимо. URL: https://uakino.club/film/genre_comedy/4819-lashkavo-proshimo.html (дата звернення: 20.12.2019).

6. Матусин синок. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Sw1-pLvKtfc> (дата звернення: 14.04.2020).
7. Неймовірна доля Амелі Пулен. URL: https://uakino.club/film/genre_comedy/99-neymovrna-dolya-amel-pulen.html (дата звернення: 20.02.2020).
8. Bienvenue chez les Ch'tis. URL: http://www.allocine.fr/film/fichefilm_gen_cfilm=126535.html (дата звернення: 20.02.2020).
9. Eyjafjallajökull. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=h8A0u6TtH7M> (дата звернення: 20.02.2020).
10. Le fabuleux destin d'Amélie Poulain. URL: http://www.allocine.fr/film/fichefilm_gen_cfilm=27063.html (дата звернення: 12.03.20).
11. Le grand bain. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Fru5YUHXRxE> (дата звернення: 20.04.2020).
12. Les intouchables. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EsaX5kltRcA> (дата звернення: 20.04.2020).
13. Lolo. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rl5WmFXEDo4> (дата звернення: 20.04.2020).

References:

1. Buzadzhy, D.M. Khot Horshkom Nazovi? [Call me a pot]. Mosty. 2005. № 1(5). P. 64–75.
2. Lukianova, T.G. Osnovy Anglo-Ukrayinskogo Kinoperekladu [Fundamentals of English-Ukrainian film translation]: navch. posibn. Kherson: KhNU imeni V.N. Karazina, 2012. 104 c.

Source of illustrative materials:

3. 1+1. URL: <https://kino4ua.net/1341-nedotorkann-11.html>
4. Vulkan Prystrastei [Eyjafjallajökull]. URL: http://moviestape.net/katalog_filmiv/komedija/6170-vulkan-prystrastej.html
5. Lashkavo Proshymo [Welcome to the Sticks]. URL: https://uakino.club/film/genre_comedy/4819-lashkavo-proshimo.html
6. Matusyn Synok [Lolo]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Sw1-pLvKtfc>
7. Neimovirna Dolia Ameli Pulen [Amélie]. URL: https://uakino.club/film/genre_comedy/99-neymovrna-dolya-amel-pulen.html
8. Bienvenue chez les Ch'tis. URL: http://www.allocine.fr/film/fichefilm_gen_cfilm=126535.html
9. Eyjafjallajökull. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=h8A0u6TtH7M>
10. Le fabuleux destin d'Amélie Poulain. URL: http://www.allocine.fr/film/fichefilm_gen_cfilm=27063.html
11. Le grand bain. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Fru5YUHXRxE>
12. Les intouchables. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EsaX5kltRcA>
13. Lolo. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rl5WmFXEDo4>